

3. Фіцула М.М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – 3-тє вид., перероб і доп. – Тернопіль : Навчальна книга- Богдан, 2007. – 232 с.

Костюченко К.Є.

кандидат педагогічних наук,

старший викладач,

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені В.В. Винниченка*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДІЛОВИХ ІГОР У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Інноваційні процеси в освітньому просторі України зумовили орієнтацію змісту і технологій навчання на розвиток індивідуальності майбутніх учителів. Основним завданням викладацького складу ВНЗ є формування у студентів відповідних професійних умінь і навичок, а також мотивації до майбутньої професійної діяльності. Цьому може сприяти використання ділових ігор у процесі підготовки майбутніх фахівців.

Питанням впровадження ділової гри досліджено вченими: Л. Ананьєва, Н. Бокарева, Т. Бочарова, М. Бочкарьова, Ю. Будас, Ю. Винокуров, Л. Волкова, М. Воронка, Н. Герасимова, М. Доможирова, Н. Матвєєва, Л. Нікуліна, А. Панфілова, К. Солопенко, В. Трайнев та ін. Питаннями обґрунтування доцільності використання ділових ігор у вищій школі займалися такі дослідники, як М. Бірштейн, Я. Бельчиков, А. Вербицький, В. Єфімов, М. Кларін, О. Парубок, П. Підкасистий, П. Щербань та ін. Значення ігрової діяльності у процесі навчання іноземної мови підкреслювали відомі вітчизняні і зарубіжні методисти: І. Зимня, О. Леонтьєв, Ю. Пассов, М. Скаткін, Н. Склярєнко, Г. Лозанов, Rewell J., Taylor J., Byrne D. та ін.

Наведемо деякі визначення «ділової гри», що є важливим для розуміння цього поняття в контексті реалізації процесу навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням. Ділову гру можна розглядати як технологію, засіб і метод професійної підготовки, яка реалізується через комплекс ситуацій професійного спілкування та використовується для навчання і контролю групової діяльності тих хто навчається [1; 2]. Ділова гра є спеціальною організованою формою навчання з перетворенням теоретичних знань у діяльність. Ділова гра є дидактичним засобом розвитку творчого (теоретичного і практичного) професійного мислення. Це досягається конструюванням (на етапі розробки) і реалізацією (в процесі гри) системи проблемних ситуацій та пізнавальних завдань. Предметом змісту гри виступає моделювання двох реальних процесів: виробництва і професійної діяльності майбутніх фахівців [4; 6].

Ділова навчальна гра за цільовою спрямованістю є двоплановою діяльністю, що сприяє досягненню подвійної мети – ігрової і педагогічної (навчальної) за домінуючої ролі останньої. Така гра конструюється і проводиться як спільна діяльність навчального процесу учасників в ході постановки професійно важливих цілей і їх досягнення шляхом підготовки і прийняття відповідних індивідуальних і групових рішень. Спільна діяльність має характер рольової взаємодії. Виконання учасниками ігрових правил є обов'язковою умовою гри. Ділові ігри визначають як

форму відтворення предметного та соціального змісту професійної діяльності, моделювання системи відносин у межах цієї діяльності [4; 5].

Розглянемо деякі аспекти оцінювання ділової гри. Застосування ділової гри передбачає оцінювання з боку викладача іноземної мови, експертів та студентів. Завданням викладача є перевірка мовних та мовленнєвих аспектів говоріння шляхом спостереження за групою. Експертами є запрошені викладачі випускових кафедр, студенти старших курсів або аспіранти. Оскільки ділова гра зумовлює врахування багатьох факторів, попередня домовленість із експертами є суттєвою. Вони здійснюють оцінювання командної роботи під час проведення ділової гри. По-перше, оцінюється виконання кожного елемента технічного завдання (бали за кожен елемент визначаються фахівцями), по-друге, робота координатора групи та здатність до міжособистісної взаємодії (сума балів за цими критеріями визначається спільно викладачем мови та фахівцями. Оцінювання студентами складається з оцінювання спостерігачами, самооцінювання та оцінювання координаторами кожної команди. Оцінювання спостерігачами – це оцінювання студентами, які не беруть участь у діловій зустрічі. Вони звертають увагу на змістову та стилістичну складові висловлювань тих студентів, які моделюють нараду. Це оцінювання спрямоване на вироблення більш критичного ставлення до себе та оточуючих. Самооцінювання здійснюється студентами, які моделюють ділову зустріч. Воно охоплює аспекти підготовки та участі в нараді. Оцінювання координатором – етап студентського оцінювання, протягом якого він розподіляє заохочувальні бали відповідно до внеску кожного члена команди розробників.

Обов'язковим елементом ділової гри є система оцінювання, яка, за визначенням А. Вербицького, забезпечує, з одного боку, контроль якості прийнятих рішень з позицій і норм, вимог професійної діяльності, з іншого – сприяє розгортанню ігрового плану навчальної діяльності [4]. Зазначимо, що оцінювання виконує функції не тільки контролю, але й самоконтролю діяльності, забезпечує формування ігрової, пізнавальної та професійної мотивації усіх її учасників. Ділові гри базуються на принципі самоусвідомлення, самопізнання, вірі у власні можливості. Вони закладають основи моральної та етичної поведінки в сфері подальшої професійної діяльності. Відтак, уважаємо, що участь у ділових іграх, у першу чергу, надає змогу студентам адекватно оцінити власні можливості, з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних умінь.

Коротко розглянемо процес впровадження ділової гри на заняттях англійської мови за професійного спрямування. З аналізу психолого-педагогічної та науково-методичної літератури можна виділити три етапи впровадження ділових ігор на заняттях: підготовка до ділової гри, її проведення та зворотний зв'язок. В основі ділової гри лежать загально ігрові елементи, зокрема наявність ролей і ситуацій, в яких відбувається їх реалізація, різні ігрові предмети. Можна зазначити наступні ознаки ділової гри:

- 1) наявність різних моделей спілкування, які становлять систему професійного спілкування майбутнього фахівця;
- 2) наявність ролей та їх розподіл між учасниками;
- 3) відмінність цільових установок учасників гри, які виконують різні ролі;
- 4) рольова взаємодія;
- 5) наявність спільної мети в усій групі студентів, які беруть участь у діловій грі;
- 6) альтернативність рішень та можливість діяти відповідно до умов конкретної ситуації;
- 7) наявність системи групового та індивідуального аналізу результатів діяльності учасників групи під час ділової гри;

8) можливість керувати емоційною напругою, яка виникає під час ділової гри [4; 5; 6].

Особливістю ділової гри є те, що вона містить рольову та дидактичну складові, при чому у рольовій грі основний акцент ставиться на спілкуванні, дидактичній – на організації навчальної діяльності, то у діловій – на формування вмінь та навичок, професійно значущих рис.

Їх використання дає можливість для обміну думками, виявлення розбіжностей в інтерпретації тих чи інших теоретичних ідей, що сприяє не лише засвоєнню нових знань, а й формує досвід вирішення певних професійних завдань, ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців. До того ж у діловій грі реалізується колективна форма навчальної діяльності. У процесі гри студенти мають змогу в невимушеному оточенні засвоїти норми професійних і соціальних ролей, а також ознайомитися з найбільш вагомими принципами безконфліктного міжособистісного та професійного спілкування [3; 6].

Під час розігрування ролей у діловій грі, учасники отримують можливість ідентифікувати себе з іншими, можуть використовувати емоційний зв'язок при оцінюванні власних почуттів і поведінки. Відтак, можна сказати, що у ділових іграх усі завдання пронизані проблемним характером, адже вони моделюють суперечності професійної діяльності у справжньому житті та програмують фахову спрямованість творчої активності майбутніх фахівців. Тому вони є одним із найефективніших шляхів активізації комунікативної навчальної діяльності студентів, що особливо актуально у вивченні іноземної мови.

Проте така форма роботи потребує не аби якої уваги як зі сторони викладача, так із сторони студентів. Перш за все, необхідно узгоджувати проведення ділових ігор на заняттях з іноземної мови з навчальним та особистісним досвідом студентів. Тому доцільним є їх проведення на кінцевому етапі вивчення тематичного модулю. Адже студенти вже сформували лексичні та граматичні іншомовні уміння та навички і оволоділи відповідним рівнем професійних знань. За для формування здатності до міжкультурного спілкування у студентів діловим іграм слід надавати нестандартності та проблемності. Для їх проведення необхідно ретельно підбирати тематику та матеріали (тексти, аудіо або відеоматеріали), які б порушували актуальні проблеми професійного характеру та підштовхували учасників гри до конструктивної дискусії у рамках ситуацій міжкультурного спілкування. Роль та функції учасників повинні адекватно відображати реальну картину професійної діяльності, що моделюється у грі. За умови вдалого розподілу ролей кожен студент може повною мірою самостверджуватися і самореалізовуватися. Правила гри повинні містити конкретну характеристику реальних процесів і явищ, які мають місце у змодельованій ситуації.

Список використаних джерел:

1. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике : обучение на основе исследования игры и дискуссии / М.В. Кларин. – Рига : «Эксперимент», 1998. – 180 с.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии : учебное пособие / Г.К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
3. Єфімова О.М. Рольові ігри в методиці викладання англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/de/node/1121>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
4. Вербицкий А.А. Педагогические технологии контекстного обучения : Научно-методическое пособие. – М. : РИЦМГГУи. М.А. Шолохова, 2010. – 55 с.
5. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению М. : Просвещение, 1985. – 208 с.

6. Щербакова М.В. Дидактические игры в обучении иноязычному общению // Вестник ВГУ, Серия лингвистика и межкультурная коммуникация, 2002. – No 2. – С. 111–115.

Костюченко Н.Ю.

аспірант,

Науковий керівник: **Дубінка М.М.**

кандидат педагогічних наук, доцент,

Кіровоградський державний педагогічний університет

імені Володимира Винниченка

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ І МАТЕМАТИКИ

Формування математичної компетентності майбутніх учителів фізики і математики є складний багатогранний процес, який поєднує в собі діяльність як викладачів, так і студентів, при цьому має вплив низки умов.

Визначаючи оптимальні педагогічні умови формування математичної компетентності майбутніх учителів фізики і математики, спочатку надамо чітке визначення визначення поняття «умова». Проаналізуємо основні риси феномена поняття «умова» в загальному, філософському, психологічному, педагогічному, лексичному аспектах. У довідковій літературі поняття «умова» розуміється як: обставина, від якої що-небудь залежить; правила, встановлені в якій-небудь галузі життєдіяльності; обстановка, в якій що-небудь відбувається. Філософське пояснення даного поняття зв'язується з відношенням предмета до оточуючих його явищ, без яких він існувати не може: «те, від чого залежить щось інше; вагомий компонент комплексу об'єктів (речей, їх стану, взаємодій), з наявності якого випливає існування даного явища» [8, с. 707]. У психології досліджуване поняття представлено в контексті психічного розвитку і розкривається через сукупність внутрішніх і зовнішніх причин, що визначають психологічний розвиток людини, що прискорюють або уповільнюють його, роблять вплив на процес розвитку, його динаміку і кінцеві результати [4]. Педагоги розглядають умову як «сукупність змінних, природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання і навчання, формування особистості» [5, с. 36].

Ми розглядаємо формування математичної компетентності майбутніх учителів фізики і математики як педагогічний процес, який включає в себе зміст, методи та організаційні форми навчання студентів, заснований на взаємопов'язаній діяльності викладачів і студентів, направлений на оволодіння майбутніми вчителями сукупності загально педагогічних, методичних і математичних знань, умінь, навичок, формування професійно важливих цінностей. Зазначимо, що вчений Ю. Бабанський під педагогічним процесом розуміє розвиваючу взаємодію суб'єктів і об'єктів навчання, направлений на розв'язання задач [7]. Оскільки формування математичної компетентності майбутніх учителів фізики і математики відбувається під час навчального процесу у ВНЗ, тому серед різних вищезазначених умов ми обираємо педагогічні. Спочатку зацентруємо увагу на визначення суті педагогічних умов, проаналізувавши в психолого-педагогічній та науково-методичній літературі